

УДК 348.98

DOI https://doi.org/10.32836/2521-6473-2019-4-166-172

О. В. Карнаухов, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри правоохоронної
діяльності та кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів

В. В. Варава, кандидат юридичних наук,
доцент, завідувач кафедри правоохоронної
діяльності та кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів

АНТОЛОГІЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ТА ПРИНЦИПИ

Актуальною проблемою діяльності органів кримінальної юрисдикції з виявлення, розслідування та судового розгляду кримінальних деліктів є теоретична невизначеність категорії «криміналістичне забезпечення», її зміст та визначення. У статті досліджено історичні передумови виникнення та теоретичні проблеми розвитку теорії криміналістичного забезпечення. Надано та проаналізовано в ретроспективі позиції сучасних вчених криміналістів. Представлено основоположні концепції теорії криміналістичного забезпечення. Дослідження сучасного стану теорії криміналістичного забезпечення та її перспективного розвитку здійснювалось на основі методології системної діяльності, що надало можливість значно розширити її науково-практичний зміст. Показано генезис розвитку теорії криміналістичного забезпечення, який убачається у значному розширенні уяви про її практичну значущість через її розповсюдження не просто на кримінальні правопорушення, а і на кримінальні процесуальні процедури. Саме побудова гносеологічного уявлення пізнавальних процесів у сфері криміналістичного забезпечення може і повинна відбуватися в контексті наукового вдосконалення як самої категорії «криміналістичне забезпечення», так і її змісту. Історіографія цієї наукової категорії показує, що без належного криміналістичного забезпечення через визначення та поєднання її складових частин не може бути досягнуто мети у кримінальній процесуальній діяльності, а саме прийняття законного та справедливого остаточного рішення у кримінальному провадженні. При цьому криміналістичне забезпечення не є самоціллю під час відновлення соціальної справедливості – воно є засобом для досягнення мети кримінального судочинства. Сформульовано авторське бачення однієї з основних методологічних складових частин системної діяльності із криміналістичного забезпечення – принципів. Надано загальні категоріальні уявлення про поняття, зміст та визначення системи криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юрисдикції.

Ключові слова: криміналістика, системний підхід, підсистеми, криміналістичне забезпечення, кримінальні правопорушення, принципи.

O. V. Karnauhov, V. V. Varava. Anthology of criminalistics providing: scientific views and principles

Considered problem questions of functioning of the system of the criminalistics providing. The separate features of functioning of constituents of the above-mentioned are distinguished system. Opinions of scientists are analyzed. The point of view is offered in relation to general ideas about the features of functioning of the system of the criminalistics providing and mutual relations between the subsystem of the system.

The problem of the activity of the criminal jurisdiction in the detection, investigation and trial of criminal offenses that remains actual nowadays is the theoretical uncertainty of the "criminalistics providing" category, its content and definition. This article investigates the historical background and theoretical problems of the development of criminalistic theory, presents and analyzes the position of modern criminalistic scientists in retrospect, presents basic concepts of the theory of criminalistics providing. Research of the current state of criminalistic theory and its prospective development was carried out on the basis

© О. В. Карнаухов, В. В. Варава, 2019

of the methodology of systematic activity, which made it possible to significantly expand its scientific and practical content.

The genesis of the theory of criminalistics providing is shown, which is seen in the considerable expansion of the idea of its practical importance due to its spread not only to criminal offenses but also to criminal procedural procedures. It is the construction of the gnoseological representation of cognitive processes in the field of forensic support that can and should take place in the context of the scientific improvement of both the category of “criminalistics providing” and its content. The historiography of this scientific category shows that without proper forensic support, by identifying and combining its components, one cannot achieve the goal of criminal procedural activity and making legal and fair final decision in the criminal proceedings. However, criminalistics providing is not a goal itself in the restoration of social justice, it is a means of achieving the purpose of criminal justice. The author’s vision of criminalistics providing principles is formulated. The general categorical ideas about the concept, content and definition of the system criminalistics providing of the activity of bodies of criminal jurisdiction are given in this article.

Key words: criminalistics, approach of the systems, subsystems, criminalistics providing, criminal offences.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою діяльності органів кримінальної юрисдикції з виявлення, розслідування та судового розгляду кримінальних деліктів є теоретична невизначеність категорії «криміналістичне забезпечення», її змісту та визначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Словосполучення «криміналістичне забезпечення», яке використовується в наукових публікаціях із 1981 року, в умовах сьогодення набуло нового змісту. У даний час у науковому середовищі дискутуються питання не лише щодо поняття криміналістичного забезпечення, визначення та його змісту, а й криміналістичного забезпечення окремих видів кримінальної процесуальної діяльності.

Саме побудова гносеологічного уявлення пізнавальних процесів у сфері криміналістичного забезпечення може і повинна відбуватися в контексті наукового вдосконалення як самої категорії «криміналістичне забезпечення», так і її змісту. Історіографія цієї наукової категорії показує, що без належного криміналістичного забезпечення через визначення та поєднання його складових частин не може бути досягнуто мети, а саме прийняття законного та справедливого остаточного рішення у кримінальному провадженні. Але криміналістичне забезпечення не є самоціллю, на подальших стадіях відновлення соціальної справедливості воно також є засобом для досягнення мети кримінального судочинства, але дана проблематика виходить за межі цього дослідження.

Формуванню теорії криміналістичного забезпечення сприяли фундаментальні розроблення основ кримінального судочинства такими відомими вченими, як С.А. Альберт, Ю.М. Грошевий, М.М. Міхєнко, М.С. Строгович, Т.М. Добровольська, В.М. Тертишник, П.І. Репешко, Л.М. Лобойко, М.А. Чельцов та ін.

Методологічні, науково-практичні та організаційні проблеми виявлення та досудового розслідування кримінальних правопорушень опрацьовували вчені: К.В. Антонов, Н.С. Карпов, П.В. Цимбал, В.В. Лисенко, К.О. Чаплинський, В.Ю. Шепітько та ін.

Подальше розроблення основ теорії криміналістичного забезпечення здійснювали вчені: Т.В. Авер'янова, В.П. Бахін, В.А. Волинський, О.Н. Колісниченко, І.О. Ієрусалімов, Є.Д. Лук'янчиков, Г.Ф. Матусовський, М.П. Яблоков та ін.

Наукові дискусії вчених-криміналістів максимально повно охоплюють діяльність із виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, чим створюють умови для подальшого вдосконалення теорії «криміналістичного забезпечення», її визначення та змісту.

Мета статті – дослідження генезису теорії криміналістичного забезпечення, формулювання категорії, визначення її наукового змісту та поняття в контексті принципів права.

Виклад основного матеріалу. Історіографія наукового поняття «криміналістичне забезпечення» показує, що вчені-криміналісти, вбачаючи багатогранність кримінальної процесуальної діяльності з виявлення та досудового розслідування кримінальних правопорушень, активно продовжують дослідження теорії криміналістичного забезпечення, розширюючи її методологічні основи.

В юридичній науці і практиці поняття «забезпечення» не лише використовується досить часто, але й має різноманітне змістове навантаження. Так, у цивільному та господарському праві важливе значення надається виконанню цивільно-правових зобов'язань та забезпеченню позову. В адміністративному та адміністративно-процесуальному праві увага акцентується на заходах із забезпечення громадської безпеки. У кримінальному процесуальному праві врегульовується питання забезпечення цивільного позову в кримінальному провадженні та ін. Аналізуючи термінологічний зміст категорії, на наш погляд, слід окремо розглянути основні змістовні та методологічні складові частини поняття.

В етимологічному змісті термін «забезпечення» розуміється в аспектах, які запропоновані авторами Нового тлумачного словника української мови, а саме: 1. Надання чи створення матеріальних засобів. 2. Гарантування чогось. [1].

Також «забезпечувати – означає постачати щось у достатній кількості, задовольняти певні потреби, створювати надійні умови для здійснення чого-небудь, захищати що-небудь від небезпеки» [2].

Криміналістичне забезпечення як теорія та практична діяльність її суб'єктів не є автономним у житті суспільства, тому що, впливаючи на криміногенну ситуацію, отримує «рефлексійну петлю» від адресатів (*суспільства*) у напрямі чітко вираженої потреби щодо продовження та вдосконалення роботи зі збільшення та вдосконалення можливостей органів кримінальної юрисдикції з виявлення, розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень.

Теорія криміналістичного забезпечення на ранньому етапі свого розвитку знаходить відображення в наукових працях, авторами яких є Гончаренко В.І. [3], Грамович Г.І. [4], Чурпита В.В. [5], Попов Ю.В. [6], Іщенко А.В. [7, с.108–111], Галаган В.І. [8] та ін., наукові висновки яких розширюють та конкретизують діяльність органів кримінальної юрисдикції з виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Беляков К.І. [9] визначав окремий напрям – удосконалення розслідування злочинів.

Подальше вдосконалення теорія отримала в роботах Іщенка А.В. [10], Бахіна В.П. [11, с. 5–11], Сулейманова Д.І. [12]. У 1997 році А.В. Іщенко, Н.Д. Іщенко та І.О. Іерусалимов видали довідник дисертаційних праць, захищених у вчених радах України під назвою «Криміналістическое обеспечение борьбы с преступностью» [13].

Аналізуючи теоретико-практичний зміст криміналістичного забезпечення слідчої діяльності, І.О. Іерусалимов зазначав, що розробленню такої теорії передувало багаторічний період накопичення знань про її об'єкт і предмет у структурі відповідних спеціальних теорій. До наук, що сприяли створенню названої теорії, слід віднести насамперед криміналістику, кримінальний процес, управління, дидактику, психологію тощо. Спільний теоретичний базис у вигляді конкретних загальних положень, що однаковою мірою стосується кожної з них, поєднує названі науки в одну загальну систему [14].

В.В. Матвієнко під криміналістичним забезпеченням розумів «складне та багатопланове комплексне поняття, головним змістом якого є самостійна специфічна діяльність вчених-криміналістів і практиків щодо розроблення нових, пристосування чинних науково-технічних досягнень, а також їх упровадження у практику розслідування злочинів із метою оптимального вирішення її завдань» [15].

На наш погляд, ці підходи суттєво збагатили і наповнили сучасним змістом теорію криміналістичного забезпечення виявлення, розкриття та розслідування злочинів, але не в пов-

ному обсязі охоплюють її і, як результат, недостатньо повно відображають сутність самого явища – криміналістичного забезпечення» [16, с. 110–115].

Розуміючи термін «забезпечення» з позиції діяльнісного підходу, а саме як діяльність, частково погоджуємося з В.В. Матвієнком, який запропонував розглядати цей термін із двох боків, а саме як самостійну специфічну діяльність науковців-криміналістів та практиків із розроблення нових, пристосування відомих науково-методичних досягнень, а з іншого боку – впровадження їх у практику розслідування з метою оптимального виконання її завдань [17].

На думку А.В. Іщенка, І.П. Красюка, В.В. Матвієнка, криміналістичне забезпечення розслідування злочинів слід розглядати як складне, багатопланове, комплексне поняття, головним змістом якого є самостійна специфічна діяльність вчених-криміналістів та практиків щодо розроблення нових, пристосування відомих науково-технічних досягнень, а також їх впровадження у практику розслідування злочинів із метою оптимального виконання її завдань [18].

За думкою Матвієнка В.В., основа криміналістичного забезпечення існує відносно незалежно від процесу доказування, а тому потребує відповідного забезпечення реалізації; суб'єктами такого забезпечення будуть органи законодавчої влади, управління, а також науково-дослідні організації та навчальні заклади, наукові і практичні працівники, педагоги; взаємозв'язки і взаємовідносини між цими компонентами розподіляються за основними напрямками: правове (законодавче), організаційно-управлінське і наукове забезпечення [19].

І.О. Іерусалімов визначав, що забезпечення – це система заходів, покликаних зробити можливим, дійсним і безумовним використання науково-технічного потенціалу [20].

На рівні монографічних досліджень виділяють такі види криміналістичного забезпечення, як: «криміналістичне забезпечення методики розслідування злочинів» [21], «збереження таємниці досудового слідства» [22], «процесу доказування на досудовому слідстві» [23], «процесуальне та ... доказування на судових стадіях» [24], «розслідування незаконного втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж» [25], «розслідування злочинної діяльності у сфері порушення авторських та суміжних прав» [26], «розслідування податкових злочинів» [27] «розслідування корисливо-насиленої організованої злочинної діяльності» [28], «розкриття і розслідування злочинних порушень прав інтелектуальної власності» [29] «протидії комп'ютерної злочинності» [30], «розкриття та розслідування контрабанди наркотичних засобів» [31], «виявлення злочинів, вчинених суб'єктами господарювання з ознаками фіктивності» [32], «слідчої діяльності в органах внутрішніх справ» [33], «досудового слідства у справах про злочини міжнародного характеру» [34] тощо. Тому ми погоджуємося із думкою Ліпінського В.В. про те, що «об'єктивність досягається неупередженим ставленням до фактів та обставин, що з'ясовані під час провадження, та до особи, що притягається до ... відповідальності ...» [35, с. 72]

Також слід зупинитись на питанні взаємозв'язку теорії криміналістичного забезпечення з відповідними аспектами теорії оперативно-розшукової діяльності.

Окремі дослідники поєднують ці два терміни в одному понятті. Зокрема, Мосяженко В.Ю. запропонувала власне визначення поняття «оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів», «під яким слід розуміти регламентовану законодавчими та нормативно-правовими актами діяльність оперативних та слідчих підрозділів», «яка спрямована на виявлення порушень Закону України», «за які передбачена кримінальна відповідальність, шляхом виявлення відповідних відомостей, їх реєстрації в ЄРДР із метою проведення досудового розслідування та виконання завдань кримінального процесу» [36, с. 72].

О.О. Подобний визначає оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження у справах про корисливо-насиленої організовану злочинність як систему «заходів

переважно негласного характеру, кваліфіковано здійснюваних оперативними підрозділами під керівництвом слідчого та прокурора на стадіях досудового слідства та судового розгляду з метою створення оптимальних умов повного та об'єктивного процесу розслідування, припинення або нейтралізації протидії учасників організованого злочинного угруповання виконанню правоохоронної функції держави та правосуддя, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства» [37, с. 303].

Надважливе місце у системі криміналістичного та оперативно-розшукового забезпечення посідають конституційні та галузеві принципи, які також є однією з основних методологічних складових частин будь-якої діяльності.

Термін «принцип» визначається як «основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеології; засада», «особливість, покладена в основу створення або здійснення чогось», а також «переконання, норма, правило, яким керується хтось у житті» [38].

У суб'єктивному розумінні він означає основне припущення, передумову, в об'єктивному розумінні – вихідний пункт, першооснову.

Діяльність із криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, що має за основу криміналістику у всіх її складових частинах, повинна сприяти криміналістичній діяльності, виводити її на новий рівень, у зв'язку із чим побудова принципів криміналістичного забезпечення має відповідати у своєму змісті принципам криміналістики.

У процесі криміналістичного забезпечення принципи повинні виступати як основа структурної побудови самої діяльності, як кореляційні зв'язки складових частин системи та компетенції суб'єктів, що вповноважені на здійснення криміналістичного забезпечення і функціонування відповідного апарату.

Тому, ґрунтуючись на принципах наукового дослідження, принципах, які вироблені в науці криміналістиці та кримінальному процесі, вважаємо за можливе виокремити такі принципи криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень:

1) принцип законності (як принцип – умова здійснення криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень);

2) принцип достатньої різноманітності чи криміналістичної достатності (як структурний принцип; виходячи з підходу щодо побудови системи криміналістичного забезпечення, до неї повинні входити лише такі види діяльності, які зможуть як найкраще задовольнити потреби суспільства щодо ефективності її діяльності (*виконання завдань, передбачених ст. 2 КПК*) без зайвого їх дублювання і за відсутності тих, що не мають достатнього впливу на результат);

3) принцип необхідної єдності, або цілісності системи криміналістичного забезпечення (як принцип діяльності, який передбачає, що лише за умови одночасної роботи складових частин системи криміналістичного забезпечення може бути досягнутий бажаний результат у найоптимальніший спосіб);

4) принцип конкретності (як змістовний принцип, згідно з яким усі складові частини системи криміналістичного забезпечення – самостійні види людської діяльності, що не суперечать один одному) [39, с. 79].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Викладене демонструє нам величезний обсяг наукової роботи, який проведено науковцями з метою визначення поняття криміналістичного забезпечення, дослідження змісту та формулювання його основ. Подальше розроблення теорії криміналістичного забезпечення, а також суміжної з нею теорії оперативно-розшукового забезпечення сприятиме формуванню всеосяжного уявлення про цей науковий феномен, що, у свою чергу, буде позитивно впливати на результати діяльності слідчих та оперативних підрозділів, забезпечувати додержання ними конституційних принципів верховенства права та законності.

Список використаних джерел:

1. Новий тлумачний словник української мови. В 4 т. / Під ред. Л.І. Андрієвського. Київ : «Аконіт», 2000. Т. 1. С. 616.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
3. Гончаренко В.И. Научно-технические средства в следственной практике. Київ : Вища школа, изд. при КГУ, 1984. 152 с.
4. Грамович Г.И. Проблемы теории и практики эффективного применения специальных знаний научно-технических средств в раскрытии и расследовании преступлений : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 1986.
5. Чурпита В.В. Исследование устойчивости способа преступления и ее значение для раскрытия и расследования преступлений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 1989.
6. Попов Ю.В. Совершенствование информационного обеспечения следственной деятельности органов внутренних дел на основе использования методов информатики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Киев, 1989.
7. Ищенко А.В. Научное обеспечение организации борьбы с хищениями социалистической собственности. *Правовые и специальные средства охраны социалистической собственности*. Харьков, 1989. С. 108–111.
8. Галаган В.И. Использование следователем информации на первоначальном этапе расследования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Киев, 1992.
9. Беляков К.И. Совершенствование информационного обеспечения расследования преступлений на базе АИЛС (автоматизированных информационно-логических систем) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Киев, 1993.
10. Іщенко А.В. Методологічні та організаційні проблеми розвитку криміналістичних наукових досліджень : дис. докт. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 1996. 415 с.
11. Проблеми науково-методичного забезпечення слідчої діяльності / Бахін В.П., Лисиченко В.К. *Теоретичні та практичні проблеми використання можливостей криміналістики і судової експертизи у розкритті і розслідуванні злочинів*. Київ, 1996. С. 5–11.
12. Сулейманов Д.И. Концептуальные основы использования информации при раскрытии преступлений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Киев, 1997.
13. Ищенко А.В., Ищенко Н.Д., Иерусалимов И.А. Криминалистическое обеспечение борьбы с преступностью. Киев, 1997.
14. Иерусалимов И.А. Информационное обеспечение научно-технических достижений в расследовании преступлений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Киев, 1997. 239 с.
15. Матвієнко В.В. Криміналістичне забезпечення методики розслідування злочинів : дис. канд. юрид. наук. Київ, 1999. 205 с.
16. Карнаухов О.В. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень. *Митна справа : науково-аналітичний журнал*. № 1(85). 2013. Ч. 2, книга 1. С. 110–115.
17. Матвієнко В.В. Криміналістичне забезпечення методики розслідування злочинів : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 1999. 248 с.
18. Іщенко А.В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування злочинів. Київ : НАВСУ, 2002. 212 с.
19. Матвієнко В.В. Криміналістичне забезпечення методики розслідування злочинів : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 1999. 205 с.
20. Іерусалімов І.О. Забезпечення використання науково-технічних досягнень у слідчій діяльності : навч. посібник. Київ : *Науковий світ*, 2000. 67 с.

21. Матвієнко В.В. Криміналістичне забезпечення методики розслідування злочинів : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 1999. 205 с.
22. Лісогор В.Г. Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2003.
23. Удовенко Ж.В. Криміналістичне забезпечення процесу доказування на досудовому слідстві : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2004. 205 с.
24. Чучукало О.І. Процесуальне та криміналістичне забезпечення доказування на судових стадіях кримінального процесу України : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2004. 199 с.
25. Паламарчук Л.П. Криміналістичне забезпечення розслідування незаконного втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005.
26. Таран О.В. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинної діяльності у сфері порушення авторських і суміжних прав : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005.
27. Лисенко В.В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування податкових злочинів : дис. докт. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006.
28. Хірсін А.В. Криміналістичне забезпечення розслідування корисливо-насильницької організованої злочинної діяльності : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006.
29. Поджаренко К.Є. Криміналістичне забезпечення розкриття і розслідування злочинних порушень прав інтелектуальної власності : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009.
30. Європіна І.В. Криміналістичне забезпечення протидії комп'ютерній злочинності : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2011. 218 с.
31. Стригун Д.Ю. Техніко-криміналістичне забезпечення розкриття та розслідування контрабанди наркотичних засобів : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2011.
32. Петросян В.Г. Криміналістичне та оперативно-розшукове забезпечення виявлення злочинів, вчинених суб'єктами господарювання з ознаками фіктивності : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2012.
33. Дановська І.І. Криміналістичне забезпечення слідчої діяльності в органах внутрішніх справ : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2012.
34. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення досудового слідства у справах про злочини міжнародного характеру : дис. докт. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2013.
35. Ліпинський В.В. Щодо деяких питань судового розгляду справ про порушення митних правил, заведених за ознаками статті 472 Митного кодексу України. *Правова позиція*. 2018. № 2(21). С. 66–72.
36. Мосяженко В.Ю. Оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність ; Донецький юридичний інститут МВС України. Кривий Ріг, 2015. С. 13.
37. Подобний О.О. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження про корисливо-насильницьку організовану злочинну діяльність. *Форум права*. 2013. № 4. С. 300–305. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_4_52.pdf.
38. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. Правопис. Граматика: 10 000 слів / О.М. Сліпушко. Київ : Криниця, 2000. С. 347.
39. Антонов К.В, Карнаухов О.В. Принципи криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Право»*. № 1(10). 2013. С. 79.